

Софія Коновалова,

студентка 1 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Іван Мазепа та державотворчі процеси в Україні*

Актуальність теми дослідження зумовлена не лише історичними подіями, а також сучасним контекстом війни в Україні та пошуком національної ідентичності в розрізі століть. Сторінка історії періоду провладу Івана Мазепи набуває великого значення в утвердженні нашої державності та боротьбі за незалежність України у минулому, що безпосередньо стосується сучасних викликів та амбіцій нації.

Іван Мазепа, як полководець та державний діяч, вніс значний внесок у підтримку української культури, мистецтва та освіти. Його зусилля з метою створення єдиної та незалежної України стають актуальними й на даний час, коли країна переживає складний період своєї історії та активно захищає свою територіальну цілісність. Дослідження ролі Івана Мазепи може допомогти краще зрозуміти шляхи формування національної свідомості, відстоювання національних цінностей та боротьбу за незалежність.

У наш час інформаційних технологій та глобалізації, дослідження історії та вшанування національних героїв набуває не лише академічного значення, але й має практичне застосування. Розуміння та відзначення внеску видатних особистостей, як от Іван Мазепа, сприяє зміцненню національної гідності, збереженню єдності суспільства та підштовхує до досягнення нових вершин у різних сферах життя.

Аналізуючи публікації відомих вчених предметом яких є дослідження державотворчої політики Івана Мазепи, виділяють наукові праці таких вчених як Петреченко І.Є., Нюхіна П.О., Мицик Ю.А., Мельник Л.Г. В їх працях відображається не лише ретельний аналіз подій того періоду, нормативно-правових актів, але й власний погляд на політичні, соціальні та культурні витоки того часу.

Іван Мазепа-Калединський був великою постаттю в українській історії. Він став відомим як видатний державний діяч, вправний дипломат і щедрий меценат, був гетьманом України з 1687 по 1709 рік і залишив значний слід в українській політиці та культурі. Важливо підкреслити, що Іван Мазепа походив зі старовинного роду з глибоким корінням на Правобережній Україні. Це дало йому знання та навички, необхідні для успішного керівництва Гетьманською державою [1, с.5].

* Наукова керівниця – доцентка кафедри теорії та історії держави і права Ірина Єрмоленко

Іван Мазепа зробив вагомий внесок в державотворчу діяльність України. Завдяки дипломатичному захисту Мазепа зумів налагодити стосунки як з царівною Софією та фактичним керівником московського уряду В. Голіциним, так і з їх наступником – царем Петром I, що врятувало Україну від можливих руйнацій після державного перевороту у Московській державі 1689 р. Також, з метою оборони південних кордонів побудував фортеці на півдні України, зокрема, Новобогородицьку та Ново-Сергіївську на р. Самара [1, с.8].

Прийшовши до влади гетьман Іван Мазепа зайнявся зміцненням політичних позицій козацької старшини. Важливою справою для Мазепи було згуртувати козацьку старшину навколо себе задля майбутнього країни, тому гетьман вирішив поліпшити їх економічне становище.

За часи Мазепи влада гетьмана та його адміністрації в Україні, яка на той час уже повернула багато правобережних територій, втрачених попередніми гетьманами внаслідок поразок у війнах 60–70-х рр. XVII ст., майже не залежала від короля. Гетьман мав право розпоряджатися землею, роздавати земельні наділи без узгодження з царем. Гетьманська адміністрація встановлювала та збирала всі податки, розпоряджаючись ними в подальшому на власний розсуд. [2].

Гетьманщина здійснювала митній збір, у тому числі й на кордоні з Московською державою, а також мала власну законодавчу базу, що ґрунтувалася на положеннях Литовського статуту та Магдебурзького права. Тобто фактично законодавство козацької України не мало нічого спільного з законодавством Московської держави. Крім того, Гетьманщина мала власну судову систему на чолі з генеральним суддею, у підпорядкуванні якого перебували полкові судді [2].

Гетьманщина була демократичною організацією. Перетворення військової частини Війська Запорозького в адміністративну призвело до появи нових великих округів (адміністративних і судових), які називалися "сотнями". Сотні були об'єднані у адміністративні одиниці-полки. Полкова старшина виконувала військові та адміністративні обов'язки, тоді як козаки та інші територіальні піддані підпорядковувалися полковникам.

Під час правління Івана Мазепи населення могло самостійно обирати на посади полковників та інших чиновників. Тому можна вважати, що при правлінні Мазепи Україна була досить демократичною. Гетьман мав величезну владу, порівняно з повноваженнями удільних князів, але залежав від старшини, козаків, а також інших впливових частин суспільства. Він був зобов'язаний думати про розвиток торгівлі, промисловості, культури, освіти, збереження демократичних традицій [2].

Івану Мазепі не лише вдалося зберегти наявні кордони території України на Правобережжі, а й розширити території, тому згодом вже було 7

козацьких полків: Білоцерківський, Богуславський, Корсунський. Чигиринський, Уманський, Брацлавський і Могилевський [3].

Найбільш відомими документами прийнятими за часів Івана Мазепи є Універсали. Перший універсал гетьмана був виданий у 1704 році. Цей документ був спрямований на зміцнення союзу з Карлом XII Швеції та його військами проти Російської імперії під час Великої Північної війни, другий універсал також закликав до зміцнення союзу. Третій універсал був виданий Мазепою вже у 1709 році, коли він відкрито виступив проти Петра I і звернувся до гетьманських військ з закликом до боротьби проти російської армії, що наближалася до території України. Саме цей універсал гетьмана став важливим символом його політики та спроб захистити інтереси України.

У гетьмана була своя печатка, якою він затверджував документи, а 1 вересня 1707 року з'явився новий варіант герба Івана Мазепи, пов'язаний із наданням гетьманові княжого титулу Священної Римської імперії. У дипломі імператора він має такий вигляд: на червоному полі – срібні перехрещені вила, які поставлено на брус, праворуч – срібний півмісяць рогами вліво, ліворуч – золота шестипроменева зірка, згори – срібний панцир, над щитом – золота корона, за щитом – мантія під князівською короною.

Вважається, що сучасні кольори прапора як державного символу України з'явилися під час правління гетьмана Івана Мазепи, якому шведський король дозволив використовувати в символіці кольори прапора Швеції. Ось чому прапор України схожий на шведський. Під такими прапором Мазепа бився з Петром I у Полтавській битві [4].

Література

1. Мазепа Іван Степанович-гетьман України, видатний державно-політичний і культурний діяч. *Департамент культури виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)*. URL: <https://luki.kyiv.ua/wp-content/uploads/2015/11/mazepa.pdf> (дата звернення: 11.04.2024р.).

2. Чому в Україні Мазепу вважають героєм? – Як не крути, а він таки зрадив Петра Першого. Тетяна Таїрова-Яковлева. *Україна модерна. Міжнародний інтелектуальний часопис*. URL: <https://uamoderna.com/history/chomu-v-ukraini-mazepu-vvazhaiut-heroiem-yak-ne-kruty-a-vin-taky-zradyv-petra-pershoho/> (дата звернення: 28.04.2024.).

3. ГЕТЬМАНУВАННЯ ІВАНА МАЗЕПИ ТА ВЕЛИКА ПІВНІЧНА ВІЙНА. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=2.11.3> (дата звернення: 28.04.2024.).

4. День українського прапора. URL: <https://chmo.mvs.gov.ua/news/show/65> (дата звернення: 28.04.2024.).

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Юридичний факультет

Кафедра теорії та історії держави і права

Рада аспірантів юридичного факультету

Студентська організація юридичного факультету

Студентський науковий гурток
«Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

XVII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

09 травня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

Матеріали XVII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»

П.78

Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 09 травня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 215 с.

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**